

UNIVERZITET U BEOGRADU
SAOBRAĆAJNI FAKULTET

Nebojša BOJOVIĆ
Miloš MILENKOVIĆ

UPRAVLJANJE ŽELEZNIČKIM SAOBRAĆAJEM I TRANSPORTOM

BEOGRAD
2019.

Dr Nebojša Bojović, dr Miloš Milenković
UPRAVLJANJE ŽELEZNIČKIM SAOBRAĆAJEM I TRANSPORTOM
I izdanje

Recenzenti: dr Dragutin Kostić
dr Zoran Gligorić

Za izdavača: dekan, dr Nebojša Bojović

Glavni i odgovorni urednik: dr Marijana Petrović

Tehnički urednik: Gordana Marjanović

Korice: dr Miloš Milenković

Izdavač: Univerzitet u Beogradu – Saobraćajni fakultet,
Vojvode Stepe 305; telefon: 3976–017;
fax: 3096–704; <http://www.sf.bg.ac.rs>

Priprema: Izdavačka delatnost Saobraćajnog fakulteta
telefon: 3091–344; e-mail: izdavacka_delatnost@sf.bg.ac.rs

Štampa: Pekograf d.o.o., 11080 Zemun, Vojni put 258/d
telefon/fax: 3149–166; e-mail: pekograf@sbb.rs
<http://www.pekograf.com>

Tiraž: 100 primeraka

ISBN 978-86-7395-401-1

Na osnovu odluke Uređivačkog odbora Saobraćajnog fakulteta Univerziteta u Beogradu broj 445/2 od 21. maja 2019. godine, odobrava se za upotrebu u nastavi kao osnovni udžbenik za predmet "Upravljanje železničkim saobraćajem i transportom" na osnovnim studijama.

CIP – КАТАЛОГИЗАЦИЈА У ПУБЛИКАЦИЈИ
Народна библиотека Србије, Београд

656.2.02(075.8)

БОЈОВИЋ, Небојша, 1963-

Upravljanje železničkim saobraćajem i transportom / Nebojša Bojović, Miloš Milenković.
- 1. izd. - Beograd : Univerzitet, Saobraćajni fakultet, 2019 (Zemun : Pekograf). - 320 str. :
ilustr. ; 24 cm

Tiraž 100. - Beleška o autorima: str. 319-320. - Bibliografija: str. 311-319.

ISBN 978-86-7395-401-1

1. Milenković, Miloš, 1979- [аутор]

а) Железнички саобраћај - Управљање
COBISS.SR-ID 276765196

Izdavač zadržava sva prava. Reprodukција pojedinih delova ili celine ove publikacije nije dozvoljena

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
1. UVOD	9
2. OBJEKTI I NIVOI UPRAVLJANJA	13
3. PROBLEMI RUTIRANJA	17
3.1. Modelovanje kapaciteta ranžirnih stanica	18
3.1.1. Analitički pristupi	22
3.1.1.1. Model za predikciju vremena tranzita kola kroz ranžirnu stanicu	22
3.1.1.2. Upravljanje manevarskim operacijama	27
3.1.1.3. Osnovne strategije sortiranja vozova.....	34
3.1.2. Optimizacioni pristupi	42
3.1.2.1. Model mešovitog celobrojnog programiranja za optimizaciju procesa višeslojnih operacija u ranžirnim stanicama	42
3.1.2.2. Dinamičko planiranje konekcija dolaznih i odlaznih kolskih tokova u ranžirnim stanicama	53
3.1.3. Simulacioni pristupi	61
3.2. Upravljanje rutiranjem na mreži.....	65
3.2.1. Strategija formiranja blokova.....	66
3.2.1.1. Opis problema	67
3.2.1.2. Formulacija celobrojnog programiranja	70
3.2.1.3. Algoritam pretraživanja susedstva za železnički blokovski problem	72
3.2.1.4. Ostali pristupi rešavanju problema blokova	75
3.2.2. Upravljanje rutiranjem i formiranjem vozova.....	76
3.3. Dizajn mreže usluga u železničkom robnom transportu.....	80
3.3.1. Troslojna mreža prostor-vreme	81
3.3.1.1. Sloj voznih usluga	83

3.3.1.2. Blokovski sloj	85
3.3.1.3. Kolski sloj i itinereri	87
3.3.2. Formulacija mešovitog celobrojnog programiranja za rešavanje problema dizajna mreže usluga	88
3.3.3. Važni aspekti rutiranja i formiranja vozova	92
3.3.4. Složeni modeli rutiranja i raspoređivanja	97
4. UPRAVLJANJE TERETNIM KOLIMA	99
4.1. Fizički proces	104
4.2. Informacioni proces	105
4.3. Sistemi za optimizaciju raspodele praznih kola	107
4.4. Raspodela praznih kola kojom se razmatraju kapaciteti vozova i ograničenja zamenljivosti tipova kola	120
4.4.1. Matematička formulacija modela	124
4.4.2. Obuhvatanje zamenljivosti teretnih kola	127
4.4.3. Metodi rešavanja	131
4.5. Dimenzioniranje teretnog kolskog parka	134
4.5.1. Višeperiodni problem dimenzioniranja teretnog kolskog parka	135
4.5.2. Statički i dinamički modeli i algoritmi za upravljanje teretnim kolskim parkom	144
4.5.2.1. Statički strateški model	145
4.5.2.2. Dinamički strateški model	146
4.5.2.3. Ilustrativni primeri	149
5. PROBLEM RASPOREĐIVANJA VOZOVA	153
5.1. Taktičko raspoređivanje vozova	155
5.1.1. Matematička interpretacija problema konstruisanja reda vožnje	156
5.1.1.1. Formulacija problema dispečiranja vozova korišćenjem celobrojnog programiranja	156
5.1.1.2. Metod grananja i ograničavanja kao alat za određivanje optimalnog rasporeda vozova	164
5.1.2. Robustnost pri taktičkom raspoređivanju	174
5.1.2.1. Modeli i algoritmi za konstruisanje robustnih redova vožnje	175
5.1.2.2. SCAN metodologija	177
5.2. Raspoređivanje vozova u realnom vremenu	180
5.2.1. Razvoj računarskog dispečerskog upravljanja	182
5.2.2. Modeli, algoritmi i primena naprednih upravljačkih sistema (ATCS) u raspoređivanju i operativnom funkcionisanju železnice ...	184
5.2.2.1. Modeli za uspešnu primenu naprednih upravljačkih sistema	185
5.2.2.2. Upravljanje kretanjem voza u realnom vremenu	187

5.2.2.3. Računarsko dispečiranje: Problem regulisanja brzine.....	189
5.2.2.4. Optimalno upravljanje kretanjem vozova	190
5.2.3. Problem preraspodele vozova	192
6. RASPOREĐIVANJE LOKOMOTIVA	195
6.1. Simulacioni pristup za dimenzioniranje lokomotivskog parka.....	196
6.1.1. Heuristički pristup raspoređivanju lokomotiva i praznom trčanju	198
6.1.1.1. Model Petrijevih mreža	199
6.1.1.2. Heuristika za raspoređivanje lokomotiva	201
6.1.2. Simulacioni model za dimenzioniranje lokomotiva.....	202
6.1.2.1. Simulacioni model dopunjen heuristikom.....	202
6.1.2.2. Izbor ulaznih promenljivih	203
6.2. Model mešovitog celobrojnog programiranja za rešavanje taktičkog problema raspoređivanja lokomotiva.....	207
6.2.1. Postavka problema.....	209
6.2.2. Mreža prostor-vreme.....	211
6.2.3. Formulacija mešovitog celobrojnog programiranja	213
6.2.4. Uprošćavanje modela i eksperimentalni rezultati	215
6.3. Preraspoređivanje lokomotiva u realnom vremenu	218
6.3.1. Opis problema.....	219
6.3.2. Formulacija i metod rešavanja problema preraspodele lokomotiva..	223
7. MODELOVANJE I REŠAVANJE PROBLEMA RASPOREĐIVANJA OSOBLJA NA ŽELEZNICI .	227
7.1. Dekompozicioni pristup rešavanju problema raspoređivanja osoblja	228
7.1.1. Faza optimizacije dužnosti.....	231
7.1.2. Faza utvrđivanja turnusa osoblja.....	233
7.2. Mrežni model za raspoređivanje osoblja	236
7.3. Preraspoređivanje osoblja na železnici.....	241
8. DIGITALIZACIJA U ŽELEZNIČKOM TRANSPORTU.....	245
8.1. Digitalno povezane železnice	247
8.1.1. Blockchain tehnologija	248
8.1.2. Primena „blokčejna” u železničkom transportu	250
8.2. Digitalni alati za poboljšanje korisničkog iskustva	251
8.3. Internet stvari za povećanje kapaciteta železnice	253
8.4. Otvoreni i veliki podaci za poboljšanje konkurentnosti železnice	256
8.5. Računarstvo u oblaku (Cloud computing).....	260
8.6. Povećanje transparentnosti odvijanja železničkog saobraćaja – upravljački tornjevi.....	262

8.7.	Fizički internet.....	264
8.8.	Federativna infrastruktura	267
8.9.	Standardi za razmenu podataka na železnici	273
8.10.	Ostale inovacije i njihov značaj za železnički transport.....	274
8.10.1.	Robotika u proizvodnim postrojenjima	274
8.10.2.	Modalna konkurencija	275
8.10.2.1.	Elektrifikacija drumskog transporta.....	275
8.10.2.2.	Mobilnost-kao-usluga kombinovana sa robnim uslugama	276
8.10.2.3.	Hyperloop	276
8.11.	Ograničenja za primenu inovacija na železnici	276
8.11.1.	Opšti inovacioni potencijal.....	276
8.11.1.1.	Percepcija stejkholdera	277
8.11.1.2.	Inovaciona klima – situacione okolnosti.....	278
8.11.2.	Mincberg: Predanost železničkog sektora tradicionalnom načinu rada	280
8.11.3.	Balansirana inovaciona strategija	280
9.	ŽELEZNIČKI INTERMODALNI TRANSPORT.....	281
9.1.	Dizajniranje intermodalnog sistema	283
9.2.	Dizajniranje mreže usluga	285
9.2.1.	Statički model dizajna multimodalne višerobne mreže usluga.....	285
9.2.2.	Sinhromodalni robni transport.....	286
9.2.2.1.	Dizajniranje mreže usluga sa fleksibilnim vremenima putovanja, uz mogućnost korišćenja podugovornog transporta	287
9.2.2.2.	Kooperativni sinhromodalni robni transport.....	293
9.3.	Operativno planiranje	294
9.4.	Intermodalni terminali	304
9.5.	Nove železničke intermodalne usluge	307
10.	LITERATURA	311
	BELEŠKA O AUTORIMA.....	319

PREDGOVOR

Železnički sistem se karakteriše brojnim upravljačkim problemima koji se mogu rešiti primenom tehnika matematičke optimizacije. Poslednjih decenija sa restrukturiranjem železničkog sektora i novim instrumentima saobraćajne politike ovaj vid prevoza dobija veće učešće u modalnoj raspodeli. Ovo za posledicu ima, pored ostalog, i ubrzani razvoj efikasnih algoritamskih pristupa i upotrebu moćnih računara za bolje korišćenje železničkih resursa. Istovremeno raste interesovanje za razvoj sistema za podršku odlučivanju kojima se mogu rešiti optimizacioni problemi na železnici.

Drugo dopunjeno izdanje knjige „Upravljanje železničkim saobraćajem i transportom” ima za cilj da promoviše primenu tehnika matematičke optimizacije i operacionih istraživanja za rešavanje operativnih, taktičkih i strateških problema upravljanja na železnici. U devet poglavlja autori su nastojali da pruže čitaocima celovitu predstavu o različitim vrstama problema odlučivanja na železnici, od osnovnih pojmova, terminologije i taksonomije problema, pa sve do najnovijih sofisticiranih dostignuća u ovoj oblasti. U skladu sa tom idejom, načinjen je logičan redosled tretirane materije, počev od objekata i nivoa upravljanja, preko problema rutiranja i raspoređivanja, digitalizacije u železničkom transportu pa do rešavanja problema intermodalnog železničkog transporta.

Knjiga je namenjena studentima osnovnih i master studija železničkog profila kao i planerima i menadžerima u železničkoj privredi i institutima. Cilj ove knjige jeste da čitaocu pruži relevantna znanja iz oblasti upravljanja železničkim saobraćajem i transportom, da ga upozna sa problemima odlučivanja, matematičkom interpretacijom ovih problema i tehnikama za njihovo rešavanje.

Autori duguju posebnu zahvalnost recenzentima, redovnim profesorima, dr Dragutinu Kostiću i dr Zoranu Gligoriću na korisnim primedbama i sugestijama.

Dugujemo zahvalnost Saobraćajnom fakultetu Univerziteta u Beogradu koji je odlučio da objavi ovu knjigu.

